

e-ISSN: 2630-6417

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8
Issue: 48
Year: 2022
pp
100-108

Arrival
25 December 2021
Published
30 January 2022

Article ID
865
Article Serial Number
12

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.865>

How to Cite This Article
Kılınç, M. (2022). "Üniversite Sıralama Sistemleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 8(48):100-108.

International Journal Of Social,
Humanities And Administrative
Sciences is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

This journal is an open access,
peer-reviewed international
journal.

Üniversite Sıralama Sistemleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz

University Ranking Systems: A Comparative Analysis

Meriç KILINÇ

İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Doktora Öğrencisi, İstanbul/Türkiye

ÖZET

Hem ulusal hem de uluslararası ölçekte, üniversiteleri sıralamaya yönelik girişimlerin çeşitlenmesiyle sıralama sistemlerine kamuyoyunun ilgisi artmaktadır. Fakat bu sistemlerin hangilerinin üniversiteleri ne gibi açılardan değerlendirdiği, aralarında farklılıklar ve sonuçlarının nasıl yorumlanması gerektiği hem kamuoyu için hem de halen pek çok yükseköğretim kurumu için netlik kazanmamış bir alandır. Üniversite sıralama sistemleri yükseköğretim kurumları açısından önemli bir pazarlama ve halkla ilişkiler aracı olmasının yanında; yükseköğretim alanı için politika yapımcıların da başvurduğu, yasal düzenleme ve mevzuatlar için referans aldıkları bir alandır. Öğrenci adayları için ise üniversite tercihlerinde önemli bir başvuru kaynağı olma niteliği teşkil etmektedir. Sıralamaların neyi, nasıl ölçtüğünün doğru anlaşılması tüm bu nedenlerle karar vericiler için oldukça önemlidir. Bu çalışmada en popüler sıralama sistemleri metodoloji ve içerik yönleriyle karşılaştırılarak tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Sıralamaları, Sıralamalar Ve Kalite Güvencesi, Sıralamalar Ve Pazarlama

ABSTRACT

With the diversification of attempts to rank universities, both on a national and international scale, public interest in ranking systems is increasing. However, which of these systems evaluate universities in what aspects, the differences between them and how their results should be interpreted is an area that has not been clarified both for the public and for many higher education institutions. In addition to being an important marketing and public relations tool for higher education institutions, university ranking systems are also an important area for policy makers who apply for higher education and take reference for legal regulations. For higher education student candidates, it is an important source of reference for university preferences. For all these reasons, it is very important for decision makers to understand what and how rankings measure. In this study, the most popular ranking systems are discussed in comparison with their methodology and content aspects.

Key words: University Rankings, Rankings And Quality Assurance, Rankings And Marketing

1. GİRİŞ

Karşılaştığı olguları sınıflandırmak ve sıralamak insanoğlunun küçük yaşlarda kazanıp ömür boyu devam ettirdiği önemli bir edimdir. İnsanın bu özelliği hayatımıza öylesine nüfuz etmiştir ki bugün artık en iyi filmlerin listelendiği IMDB listelerinden tutun da; en iyi şarkıların listelendiği radyo listelerine; ürünleri karşılaştırıp sıralayan alışveriş yardımcısı sitelerden; akla gelebilecek her olguyu karşılaştırıp sıralayarak izlerkitleler ile paylaşan medya organlarına kadar hayatımız "top" listeleri ve sıralamalarla çevrilidir. Bugün yemek siparişi verirken bile restoranların karşılaştırıp sıralandığı sistemleri gözardı eden insan sayısı oldukça azalmaktadır. 21. Yüzyıl itibarıyla sıralamalar artık o kadar yaygın ve vazgeçilmezdir ki ülkelerin ekonomik güçleri, demokrasi düzeyleri gibi makro konular dahi pek çok endeksleme çalışmasına konu olmaktadır.

Sıralamaların böylesine önem kazandığı bir küresel dünyada; eğitim kuruluşlarının da karşılaştırılıp sıralanmaması elbette düşünülemez. Bu işe atılan çeşitli kurumlar yıllardır "en iyi üniversiteler"i açıklamakta; bu sıralamalar medya ve kamuoyu gündemini meşgul etmektedir. Fakat "en iyi"den ve "en başarılı"dan kastın ne olduğu, kamuoyunun bunu nasıl algıladığı, üniversitelerin bu beklentiyi nasıl yorumladığı ya da yönlendirdiği ayrı bir tartışma konusudur. Üniversite sıralamalarının anlaşılması önemlidir çünkü; her şeyden önce yüz binlerce öğrencinin üniversite tercihi bu sıralamalardan etkilenir. Özellikle söz konusu uluslararası öğrenci hareketliliği olduğunda sıralamalar öğrencilerin başka ülkelerdeki üniversiteler hakkında izlenim sahibi olmak başvurdukları öncelikli bir kaynaktır. Sıralamalar önemlidir çünkü yasal mevzuat ve uygulamaları doğrudan etkiler. Örneğin yurtdışından Türkiye'ye yapılacak yatay geçişlerde THE ve QS dünya sıralamalarında ilk 500'de olan üniversitelerden gelme şartı aranması gibi uygulamalar karşımıza çıkar. Sıralamaların bir diğer önemi üniversitelerin kendileri hakkındaki algıyı, imaj ve itibarı yönetmekte başvurdukları önemli bir iletişim aracı olmasıdır. Sıralamalarda yukarılarda olan üniversiteler toplum nezdinde "iyi"

üniversiteler, “kaliteli” üniversitelerdir. Sıralamala başarıları, üniversitelerin tanıtım ve halkla ilişkiler faaliyetlerinde faydalandıkları iyi bir araçtır. Kalite güvencesi, üniversite sıralama sistemlerinin bir diğer önemli yönüdür. Bir kurum olarak üniversiteler, yönetim sistemlerini iyileştirmek, stratejilerini doğru belirleyip uygulayabilmek adına kendi performansları yıldan yıla bağımsız bir gözle izlemek için de sıralama sistemlerine başvururlar. Bu özellikleriyle sıralamalar, üniversitelerin stratejik amaçlarına ulaşması ve iç kalitelerini güvence altına almaları için başvurdukları yönetsel bir araçtır. Tüm bu olgular dikkate alındığında açıkça söylenebilir ki üniversite sıralama sistemlerinin sağladığı bilgidan faydalanan pek çok paydaş bulunmaktadır. Dolayısıyla sıralamalar bu ihtiyacı karşıladıkları sürece var olmaya ve gelişmeye devam edecektir. Üniversite sıralama sistemleri; yükseköğretim ekosisteminde yer alan her paydaş için ayrı bir öneme sahiptir. Ekosistemde yer alan başta öğrenciler olmak üzere, veliler, akademisyenler, üniversite yöneticileri, politika yapıcılar ve işgücü piyasası açısından hangi üniversitenin ne gibi bir başarı gösterdiği merakla takip edilen bir konudur (Özkan, 2015, s. 376).

Yükseköğretimin aktörleri sıralamaları takip ediyor ve sıralamalardan istifade ediyor olsalar da; sıralamaların doğru anlaşıldığı ya da neyin ölçümlendiğinin gerçekten bilindiği oldukça şüpheli gri bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Sıralamalar arasındaki farklılıkların algılanması; bu sıralamaları kullanan herkes için önemli ve gereklidir. Keza bu sistemler metodolojik farklılıklara sahip oldukları gibi; amaçları ve ölçtükleri kavramlar itibarıyla da tamamen farklılaşabilmektedir. Sıralamaların pek çoğu, ilk bakışta genellikle araştırma performansını ölçüyor gibi görünür. Araştırma performansı bilimsel yayın/proje çıktılarıyla değerlendirilebilen nicel bir alan gibi düşünülse de yapılan çalışmaların niteliği karşılaştırmayı zorlaştıran bir unsurdur. Üniversite sıralamalarının özellikle değerlendirmeye çalıştığı bir alan da kaçınılmaz olarak eğitim-öğretim performansı olmaktadır. Gelgelelim kaliteli ya da iyi eğitim vermekle neyin anlaşılması gerektiği ilk bakışta oldukça soyut bir alandır. Sıralama sistemleri bu soyut alanı ölçülebilir değerlere indirgemek amacıyla çeşitli göstergelere başvururlar. Bu noktada “öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı” gibi ölçülebilir metrikler önem kazanır. Fakat bu metriklerin eğitim-öğretim ilişkin başarı düzeyini ölçmede ne kadar geçerli bir yol sağladığı yoruma açıktır. Yükseköğretim kavramının gelişimi içerisinde üniversitelere düşen görevler de gelişip çeşitlendikçe önem kazanan bir konu da toplumsal katkı olmaktadır. Üniversiteleri topluma sağladıkları katkı yönüyle sıralamak ve karşılaştırmak oldukça güçtür. Keza toplumsal katkı bilimsel performans gibi ölçülebilir metriklerle değerlendirmenin oldukça güç olduğu bir alandır. Bu alanda yapılan çalışmaların ve üretilen projelerin de sayıca çok olması nitelikleri ve “etki”leri anlaşılmadığı sürece bir anlam ifade etmemektedir. Dolayısıyla üniversite sıralamalarının büyük çoğunluğu toplumsal katkı alanını gözardı etmektedir. En iyi, adı altında sunulan üniversiteler toplumla kurdukları ilişkiler ve sosyal olarak bölgelerine, ülkelerine, dünyaya katkıları açısından değerlendirilmeden “en iyi” olarak nitelenebilmektedir. Artık yalnızca toplumsal etkiyi ölçen sıralamaların da geliştirilmesi bu alanı da sıralama yarışına dahil etmiştir. Üniversitelerin yönetim sistemleri, mezun ilişkileri, sanayi ile işbirlikleri, çevrecilik performansları hatta erişilebilirliğe katkıları gibi pek çok konu bazı sıralamaların değerlendirme unsurlarının tamamen dışında kalabilmektedir.

Üniversite sıralama sistemleri gün geçtikçe çeşitlenirken yöntem ve amaç farklılıkları da bu alanı gittikçe karmaşık bir yapıya evirmektedir. Bu konuya çözüm arayışlarının önemli bir ifadesi 2006 yılında ilan edilen Berlin Prensipleri olmuştur. UNESCO-CEPES ve Institute for Higher Education Policy oluşturduğu çalışma grubunun hazırladığı 16 maddelik bu deklarasyon, üniversite sıralamalarına bir standart getirmek gayesiyle sıralamaların amacını, ölçüt ve ağırlıklarının belirlenmesini, veri toplama ve işleme süreci ile sıralama sonuçlarının sunumunu düzenlemektedir (IREG, 2006). Fakat günümüzde sıralamalarla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında mevcut sistemlerin Berlin Prensipleri ile uyumunun sorunlu olduğunu ifade eden akademik çalışmalar da mevcuttur (Stolz, Hendel, & Horn, 2010). Bu tespitler sıralamalarla ilgili karmaşanın ve standardizasyon sorununun devam ettiğinin delili niteliğindedir. Bu çalışmada en popüler üniversite sıralama sistemlerinin metodolojileri kapsam bakımından incelenerek ölçülen konuların neler olduğunun analiz edilmesi ve tartışılması amaçlanmaktadır.

2. SIRALAMA SİSTEMLERİ: METODOLOJİ VE İÇERİK FARKLILIKLARINA BAKIŞ

Bugün sayıları 50’yi bulan üniversite sıralama sisteminden bahsetmek mümkündür. Bu sıralamaların bazıları ulusal nitelikteyken bazıları bölgesel, bazıları ise küresel ölçekte üniversiteleri karşılaştırmaktadır. Günümüzde en popüler sıralamalar QS ve THE tarafından gerçekleştirilirken; her iki kurumun dünya sıralamaları dışında bölgelere özgü ya da başka bir takım sınırlılıklara sahip sıralamaları çeşitlenmektedir. Bu bölümde en popüler sıralama kuruluşları ve onların sıralamaları incelenmektedir.

2.1. Times Higher Education

THE İngiltere’de yayın hayatına 1971’de başlamış bir yükseköğretim dergisidir. 2004 yılında derginin Quacquarelli Symonds (QS) ile bir araya gelerek yayınlamaya başladıkları üniversite sıralamaları bu alanı hareketlendiren önemli bir gelişme olmuştur. Her iki kuruluş sonrasında yollarını ayırıp ayrı sıralamalar yayınlamaya başlasa da ayrı ayrı popülerlik ve önem kazanmışlardır. THE’nın asıl ve en popüler listesi dünya üniversiteler sıralamasıdır. Bu

sıralamada her yıl en iyi 1000 üniversite listelenir. Son dönemde ilk bine giremeyen fakat kuruluşa başvuru gerçekleştiren üniversiteler de “reporter” statüsüyle sıralanmaktadır. Kuruluşun diğer sıralamalarında yer alabilmek aday üniversitenin dünya sıralamasına dahil olma başarısı göstermesi gerekir. Asya, Latin Amerika, Japonya gibi bölgeler için THE ayrı ayrı listeler yayımlamaktadır. Bölgesel ayrımların dışında “Genç Üniversiteler Sıralaması” gibi üniversiteleri kuruluş yıllarına göre filtreleyen sıralamaları da mevcuttur (2021). THE’nın alana kattığı çok önemli bir gelişme 2019 yılında THE Impact Ranking yani Etki Sıralamaları’nı duyurarak toplumsal katkıyı da değerlendiren bir sıralama ortaya koymasındır.

2.1.1 Metodolojinin Değerlendirilmesi

Times Higher Education Dünya Üniversiteler Sıralaması, araştırma yoğun üniversiteleri temel misyonları açısından değerlendirir. Kurum tarafından üniversitelere atfedilen temel misyonlar eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme, bilgi transferi ve uluslararasılaşmadır. THE’nın 13 performans göstergesi 5 ana başlıkta gruplandırılmıştır (2021).

Tablo 1: THE Dünya Üniversiteler Sıralaması Metodoloji Ağırlıkları

Ana Başlık	İçerik	Ağırlık
Eğitim Öğretim	Öğrenme ortamı	%30
Araştırma	Hacim, gelir ve itibar	%30
Atıflar	Araştırma etkisi	%30
Uluslararası Görünüm	Personel, öğrenci ve araştırmada uluslararasılaşma	%7.5
Bilgi Transferi	Sanayi işbirliği ve gelirleri	%2.5

THE metodolojisinde veri kaynakları; üniversitelerin kendi beyan ettikleri veriler dışında, Elsevier’den sağlanan bibliyometrik veriler ve anketlerdir. THE metodolojisiyle ilgili en dikkat çekici nokta %30 ağırlıkla en fazla önem atfedilen hususun atıflar olmasıdır. Bilimsel yayınların atıf alması noktasında üniversiteler birbirlerine göre ülke, bölge, dil, ihtisaslaşma gibi çeşitli sebeplerden kaynaklanan dezavantajlara sahip olabilmektedirler. THE bu anlamda fırsat eşitliğine katkı sağlayabilmek amacıyla atıf puanlarını hesaplarken normalleştirme adı verilen hesaplama sistemiyle ülkelere göre farklı çarpanlar kullanır. Metodoloji içerisinde bir diğer dikkat çeken husus; Eğitim bölümünün %15’i ve araştırma bölümünün %18’inin itibar anketleri ile puanlanmasıdır. Dolayısıyla THE sıralamasında başarılı olabilmek için üniversitelerin akranları ve paydaşları nezdindeki itibarı özel bir ağırlığa sahiptir.

İtibar anketleri yoluyla algıya dayalı verilerin kullanılması sistemle ilgili şüphe yaratan bir noktayı oluşturmaktadır. İtibar anketleri üniversitelerin değerlerini doğrudan yansıtmaktan ziyade onların popülerliğini ölçen oldukça subjektif verilerin elde edildiği bir konudur (Marginson, 2007, s. 134-135).

THE metodu ve liste sonuçları değerlendirilirken gözardı edilmemesi gereken bir nokta, giriş koşulu olarak başvuru sahibi üniversitelerin son beş yılda en az 1000 scopus endeksli yayın yapmış olmaları gerektiğidir. Bu sayı yıllık 150’nin de altında kalmamalıdır. Yayınlanmış olan makaleler yüzlerce yazarın ortak çalışma ürünüyle oluşan bilimsel yayınlar “kilo-authored” yayınlar olmamalıdır. Araştırma performansı açısından belli bir eşiği aşmamış üniversiteler; çok iyi eğitim veriyor olsalar dahi bu sıralamada yer alamayacaklardır.

2.2. Quacquarelli Symonds (QS)

2004 yılından bu yana yükseköğretim sıralamaları yayınlayan QS, bir diğer İngiltere menşeli sıralama kuruluşudur. QS’in dünya üniversiteler sıralaması dışında ondan fazla listesi bulunmaktadır. THE’nın çalışma sisteminin aksine QS’in diğer sıralamalarında yer alabilmek için dünya sıralamasına girmiş olma zorunluluğu yoktur. Genel sıralamasının dışında QS’in 48 bilimsel alan sıralaması bulunmaktadır. Bunlar dışında QS listeleri aşağıdaki gibidir (Belenkuyu, 2020, s. 52-53):

- ✓ *QS Business Masters Rankings ve MBA Rankings* : lisansüstü programlara yönelik olan bu özgün listelerde programlar; iş bulma, girişimcilik, liderlik, yatırım alma gibi çeşitli göstergeler bağlamında sıralanmaktadır.
- ✓ *QS Graduate Employability Rankings*: Üniversitelerin mezun istihdamı açısından elde ettikleri sonuçları değerlendirmek amacıyla yayımlanan bu sıralama; işveren itibarı, mezun
- ✓ çıktılar, öğretim elemanı başına işverenlerle işbirliği, mezunların iş bulma oranı gibi göstergelerden elde edilen puanlarla oluşturulmuştur.
- ✓ *QS University Rankings by Region*: Coğrafi bölgelere göre özelleştirilmiş listelerdir. Yükseköğretim kurumlarının Latin Amerika, Asya, Arap, BRICS ve Avrupa & Merkez Asya bölgeleri bağlamında sıralanırlar.
- ✓ *QS University Rankings by Location*: Bölgesel sıralamada özel önem taşıyan lokasyonlardan Çin-Anakara, Hindistan, Güney Kore, Japonya ve Meksika bağlamında kurumların sıralamasıdır.

- ✓ **QS Best Student Cities:** Bu sıralamada her yıl öğrenciler için öğrenim görmenin en avantajlı olduğu şehirler listelenmektedir.
- ✓ **QS Top 50 Under 50:** Genç üniversitelerin listelendiği bir çalışmadır. 2012 yılından bu yana yayımlanan bu liste 50 yıldan daha genç üniversitelerin karşılaştırılmasına dayanır. 2015 yılından itibaren de 150 genç üniversite değerlendirme kapsamına alınmıştır.
- ✓ **QS System Strength Rankings:** Dünyanın en güçlü yükseköğretim sistemlerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan sıralamadır.

Sıralamalardan ayrı olarak QS bir de yıldızlı puanlama sistemine sahiptir. **QS Stars** isteğe bağlı katılım alan bir üniversite derecelendirme sistemidir. Bu sistemde her kurum, 13 ana kategoriden en az sekizinde 0 ila 5 yıldız arasında genel bir derecelendirme alır. Klasik sıralamalardan farklı olan bu yıldızlı derecelendirme sistemi bir üniversitenin belirli alanlardaki güçlü ve zayıf yönlerinin derinlemesine bir resmini sunar (QS, 2021).

2.2.1. Metodolojinin Değerlendirilmesi

QS 6 temel ölçüm kriteri kullanarak üniversiteleri değerlendirmektedir. Bu kriterler ve ağırlıkları aşağıdaki tabloda yer aldığı gibidir.

Tablo 2: QS Dünya Üniversiteler Sıralaması Metodoloji Ağırlıkları

Ana Başlık	İçerik	Ağırlık
Akademik İtibar	İtibar Anketi	%40
İşveren İtibarı	İşveren Anketi	%10
Öğretim Üyesi/Öğrenci Oranı	Öğretim Kalitesi	%20
Öğretim Üyesi Başına Atıf	Araştırma Çıktısı	%20
Uluslararasılaşma Oranları	Uluslararası öğretim üyesi oranı/Uluslararası öğrenci oranı	%10

QS araştırma çıktıları ölçmek için Elsevier'den bibliyometrik verileri doğrudan alırken; uluslararasılaşma gibi konularda üniversitelerden doğrudan bilgi almaktadır. Toplam metodolojik ağırlığın %50'sinin anketler aracılığıyla sağlanıyor olması QS sıralamaları üzerindeki en büyük soru işaretidir. Kendilerini değerlendirmek için anket sorularının kime yönetileceği üniversiteler tarafından beyan edilir. Bu sistem içerisinde elde edilen anket verilerinin ne kadar güvenilir kabul edilebileceği ya da itibarı ölçmek için en doğru yol olduğu tartışmaya açık bir konudur.

Bazı araştırmacılar QS'in mevcut sisteminin İngilizce konuşulan ülkeler lehine avantaj yarattığını ifade etmektedirler. Örneğin Pavel'e (2016, s. 18) göre U-multirank avrupa ülkelerini, Leiden sıralamaları Asya ülkelerini, THE ve QS ise anglo-amerikan ülkeleri ön plana çıkartmaktadır.

2.3 Academic Ranking of World Universities (ARWU)

Şanghay Sıralamaları olarak da anılan ARWU bilinen en eski üniversite sıralama sistemlerinin başında gelmektedir. 2003'ten bugüne Şanghay Jiao Tong Üniversitesi'ndeki "Dünya Çapında Üniversiteler Merkezi" tarafından hazırlanan ve Çin hükümeti tarafından finanse edilen bir çalışmadır. Günümüzde bu sıralama Shanghai Ranking Consultancy tarafından sürdürülür ve 6 temel göstereye dayanmaktadır:

Tablo 3: ARWU Metodoloji Ağırlıkları

Ana Başlık	İçerik	Ağırlık
Bireysel Ödüller	Nobel ödülü kazanan araştırmacılar	%20
Atıf Alma	Yüksek atıf alan araştırmacılar	%20
Nature veya Science Dergisi Yayınları	Nature ve Science yayınları	%20
SCI ve SSCI endeksli makaleler	Web of Science yayınları	%20
Eğitim Kalitesi	Mezun öğrencilerin Nobel ödülü kazanmaları	%10
Kişi başına performans/Kurum Oranı	Diğer göstergelerden gelen puanların tam zamanlı akademik personel sayısına oranlanması	%10

2.3.1. Metodolojinin Değerlendirilmesi

ARWU'nun metodolojisi ve kriterleri incelendiğinde başta THE ve QS olmak üzere üniversite sıralama sistemlerinin pek çoğundan oldukça farklılaştığı görülür. ARWU'da anketler gibi subjektif veri sağlamayabilecek gösterge setleri yoktur. Fakat kriterler yükseköğretim sektörünün oldukça sınırlı bir alanına hitap etmektedir. Örneğin üniversite mensubu bir akademisyenin nobel derecesi alması toplam puanın dörtte birini oluşturur. Mezunların nobel almasına da %10 puan sağlanır. Nobel başarısı olmayan bir üniversite bu sistem içerisinde %30'luk bir kayıpla değerlendirilmektedir. Öte yandan bilim dünyasının öncü dergilerinden Nature ve Science dergilerinde yapılan yayınlara verilen ciddi önem genç üniversiteleri ve araştırmacılar zorlu bir göstergedir. Metodolojinin genel yapısıyla sosyal bilimlere dışlamakta doğa bilimlerini ön plana çıkartmaktadır. ARWU'nun yapısıyla ilgili ifade edilebilecek en önemli ve temel noktalar biri de sistemin neredeyse tamamen araştırmaya odaklanmasıdır.

Bireysel başarıları ön plana çıkaran sistem çeşitli akademisyenler tarafından da eleştirilmektedir. Örneğin Harvey'in analogisine göre bu sistem futbolcuları milli takıma seçilen kulüplere puan vermeye odaklı bir futbol ligi gibidir. Kamuoyunda prestijli ve köklü üniversiteler için mevcut olan olumlu önyargı Şanghay listeleriyle pekişmekte ve statüko devam etmektedir (Harvey, 2008, s. 198). ARWU tüm bu zayıflıklarına rağmen objektif, ölçülebilir ve şeffaf göstergeler kullanması nedeniyle popülerliğini sürdürmektedir.

2.4. U-Multirank

U-multirank Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen; AB içerisinde farklı ülkelerden araştırma merkezlerinin konsorsyumu ile 2014'ten bu yana faaliyet gösteren bir üniversite sıralama sistemidir. Bu projede tekil bir en iyi üniversiteler sıralaması açıklanmasından ziyade; kullanıcıların ilgilendikleri konulara göre üniversiteleri sıralayıp karşılaştırabildikleri bir yapı söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla u-multirank kompozit ağırlıklandırılmış indeks ile üniversiteleri sıralamamaktadır. Öğrencilerin de bir parçası olduğu çeşitli anketlerle memnuniyet ve itibarı ölçümleyen u-multirank; üniversitelerden çok fazla nicel veriyi talep ederek kapsamlı başvuru çalışması gerektirmektedir. Üniversiteler çeşitli göstergeler bağlamında A'dan E'ye kadar puanlanırlar ve kullanıcılar farklı göstergeler bağlamında okulları güçlü ve zayıf yönlerine göre sıralama ve değerlendirme olanağı bulur. (Vught & Ziegele, 2012, s. 179).

2.4.1. Metodolojinin Değerlendirilmesi

U-multirank'ın en dikkat çeken özelliği göstergelere ağırlık atanmamış olmasıdır. Dolayısıyla bu sistem içerisinde üniversitelerin bir alandaki başarısı bir diğerinden daha önemli değildir. U-multirank'ın sekiz temel göstergesi tabloda görüldüğü gibidir:

Tablo 4: U-multirank Metodoloji Ağırlıkları

Ana Başlık	İçerik
Öğretim	Öğrencilerin mezuniyet süreleri
Araştırma	Atıflar, bilimsel yayın sayıları, araştırma geliri, disiplinlerarası yayınlar, pos-doc pozisyonları, stratejik işbirlikleri
Bilgi Transferi	Sanayi işbirlikleri, patentler, gelirler, mezun şirketleri
Uluslararasılaşma	Yabancı dilde programlar, öğrenci hareketliliği, uluslararası akademisyenler, uluslararası akademik yayınlar
Bölgeye Katkı	Bölge istihdamına katkı ve bölge işbirlikli yayınlar, bölgesel kaynaklardan araştırma gelirleri ve işbirlikleri
Mezunlar ve İstihdam	Mezunların iş bulma istatistikleri
Araştırma	Toplam yayın sayısının personel sayısına oranı
Uluslararası Eğitim	Yabancı dilde sunulan lisans programı sayısı

U-multirank üniversite sanayi işbirliğine verdiği önemle diğer rankingler tarafından bir parça ihmal edilen oldukça önemli bir alanı değerlendirme sistemine güçlü bir şekilde dahil etmektedir (Dip, 2021). U-multirank hem kullanılan metodoloji hem sonuçların açıklanması itibarıyla oldukça şeffaf bir yapıyı sunmaktadır. Gelgelelim sıralama biçiminin kullanıcı tarafından çok fazla olasılık ve öncelikle belirlenebilir bir yapıda olması özellikle üniversite tercihi yapacak öğrenci adaylar için dezavantaja dönüşebilir. Keza yükseköğretim dünyasının karmaşık ve yoruma muhtaç göstergeleri arasında öğrenci adayları kendileri için doğru analizi yapmakta güçlük çekebilirler. Öte yandan u-multirank'ın zengin gösterge seti üniversiteler için fazlaca iş yükü gerektiren, hata olasılığını artıran dolayısıyla başvuru süreçlerini güçleştiren bir yapıdadır.

2.5. US News & World Reports

ABD menşeli oldukça köklü bir basın organı olan US News & Reports 80'li yıllarda ABD üniversitelerini kıyasladığı çalışmalarını 2014 itibarıyla küresel ölçeğe yaymıştır. Genel bir dünya en iyi üniversiteleri sıralamasının yanında kuruluş hem coğrafi bölgelere göre hem de 22 ayrı bilimsel alana göre sıralamalar yayınlamaktadır (2021). Bu sistemde kullanıcılar farklı göstergelere göre de üniversiteleri sıralama imkanı bulmaktadırlar. Sıralamaya dahil olmak için üniversiteler başvuruda bulunmak ve veri beyan etmek zorunda değildir. Kuruluş kendi araştırmasını yaparak ihtiyaç duyduğu verileri toplar.

2.5.1 Metodolojinin Değerlendirilmesi

Bu sistemde üniversitelerin araştırma performansı ve bilinirliği ön plandadır. Clarivate Analytics Küresel Bilinirlik Anketi sonuçları havuzun oluşmasını sağlar. Akademisyenlerin dünya üniversiteleri hakkındaki görüşlerinin kapsamlı bir görüntüsünü sağlamayı amaçlayan anket, katılımcılardan aşına oldukları disiplinlerdeki programlara ilişkin görüşlerini paylaşmalarını istemektedir. Bu yöntem, katılımcıların üniversiteleri kurum düzeyinden ziyade alan ve bölüm düzeyinde derecelendirmelerine olanak tanıyarak bir bütün olarak üniversitenin itibarının daha spesifik bir yaklaşım getirilmesini amaçlamaktadır (Morse & Castonguay, 2021)

Listeye girecek üniversiteler için bir diğer eşik son beş yılda 1500'ün üzerinde Web of Science endeksli yayın yapmış olmaktır. Gösterge setinde yer alan 13 madde farklı ağırlıklandırma ile genel puanı etkiler. Bu sistem öğrencilere

sağlanan destekleri ve eğitim öğretim performansını izlemese de araştırma çıktılarına izlemekte oldukça gelişmiş bir gösterge seti kullanmaktadır. (Belenkuyu, 2020, s. 94).

Tablo 5: U. S. News & World Report Best Global Universities Metodoloji Ağırlıkları

Anabашlıklar	İçerik	Ağırlık
Tanırlık	Akademik tanırlık anketi sonuçları	%25
Bibliyometrik	Yayın, kitap, bildiri, atf ve uluslararası araştırma işbirlikleri	%65
Bilimsel Mükemmellik	En çok atf alan %1'lik dilimdeki çalışmalar	%10

US News Worlds Reports'un ABD'de Kolej Sıralamaları ile başlayan yolculuğu başlangıçta ülkenin yükseköğretim çevrelerinde çokça eleştiri almıştır. 2017 yılında ülkenin yükseköğretim uzmanları yine bu sıralamanın kapsamlı bir görüntü sağlamadığı yönünde çeşitli eleştirileri olmuştur (Strauss, 2017). Günümüzde ise 80'i aşkın ülkeden 1500'ü aşkın üniversitenin yer aldığı popüler ve güvenilir bir sıralama sistemi olarak popülerliğini artırmaktadır.

2.6. University Ranking by Academic Performance (URAP)

Yalnızca araştırma performansına odaklanan; Orta Doğu Teknik Üniversitesi Enformatik Enstitüsü'nde bulunan URAP Araştırma Laboratuvarı; World Ranking ve Türkiye Genel Sıralamaları 2009 yılından bu yana açıklamaktadır. Merkez, kendi ifadesiyle üniversiteleri iyi ya da kötü diye ayırmayı değil; gelişmeye açık yönlerin farkedilmesini sağlamak amacıyla çalışmaktadır (2021).

2.6.1. Metodolojinin Değerlendirilmesi

Pek çok sıralama sisteminin dünyadaki en iyi 500-100 kadar üniversiteyi sıralaması bu kümenin dışında kalan üniversiteler için dezavantaj yaratmaktadır. Bu üniversitelerde gelişmelerini objektif bir dış göz ile izlemeye ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaca cevap vermek amacıyla geliştirilen URAP sıralamaları 3000 kadar üniversiteyi araştırma performansları açısından kıyaslayan bir sıralamadır. URAP akademik performansa dayalı bir sıralama olduğundan, sıralama metodolojisinin temelini yayınlar oluşturmaktadır. Yayınların hem niteliği hem de niceliği ile uluslararası araştırma işbirliği performansı göstergeler olarak kullanılmaktadır (2021). Göstergeler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 6: URAP World Ranking Metodoloji Ağırlıkları

Anabашlık	İçerik	Ağırlık
Makale	Son 1 yıldaki bilimsel üretkenlik	%21
Atf	Araştırma etkisi	%10
Toplam Doküman	Son 4 yıldaki bilimsel üretkenlik	%21
Makale Etki Toplamı	Araştırma Kalitesi	%18
Atf Etki Toplamı	Araştırma Kalitesi	%15
Uluslararası İşbirliği	Uluslararası Kabul	%15

URAP'ın dar bir yükseköğretim çevresine değil küresel ölçekte bilimsel üretkenliğe dair bir portre sunması çeşitli övgüler alsa da; metodolojisi açısından çeşitli eleştiriler de almaktadır. Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)'nın 2013 yılında sıralama sistemlerini ve etkilerini ele aldığı raporunda URAP akademik performansı yalnızca araştırma çıktılarına indirgediği ve eğitim-öğretimi dışarıda bıraktığı için eleştirilmektedir. URAP'ın 6 göstergesi üniversite büyüklüğünden doğrudan etkilenebilecek göstergelerdir. Veri kaynağı Web of Science olduğu için; bağlı endekslerde yayın sayısı çok olan üniversiteler özellikle Tıp Fakültesi içeren üniversiteler olmakla beraber; Fen Bilimleri avantajlı olacak olacak, sosyal ve beşeri bilimlere ağırlık veren üniversiteler şüphesiz bu sıralamada her daim geri kalacaktır (2013, s. 66). URAP'ın metodolojik yaklaşımının CWTS Leiden Rankings ile de benzeştiği düşünülebilir. Yalnızca bibliyometrik veriler ışığında üniversiteleri değerlendiren bu Leiden Sıralamaları öğretim performansını ölçmekten yoksun olduğu ve veri çeşitlemesi yapamadığı gibi nedenlerle eleştirilmektedir. Sıralama sistemi ayrıca atf performansını normalleştirme hesaplamaları ile ilgili çeşitli eleştiriler almaktadır (Ophof & Leydesdorff, 2010) (2013, s. 51).

3. ARAŞTIRMAYA ODAKLANMAYAN SIRALAMALAR VE METODOLOJİK YAKLAŞIMLARI

Üniversite sıralamaları ağırlıklı olarak araştırma performansı ve öğretim kalitesine odaklansa da yükseköğretim kurumlarını bambaşka faaliyetleri yönünden değerlendiren ve özgün yaklaşımlar geliştiren sıralama sistemleri de mevcuttur.

3.1. Webometrics

İspanya'daki en büyük araştırma merkezi olan Ulusal Araştırma Kurumu'nun (National Research Council) Cybermetrics biriminde hazırlanan Webometrics 2004 yılından bu yana açık erişimi teşvik etmektedir. Sıralamanın temel amacı, araştırmacıların çalışma niteliğini ve niceliğini artırmak ve başka araştırmacıların erişimine sunulacak şekilde internet ortamında yayınlanmasını teşvik etmektir. Bilim insanlarının web ortamında yayınlanan çalışmaların

üniversitelerin performansları noktasına pay sahibi olduğu fikriyatının temelini oluşturmaktadır (Saka & Yaman, 2011, s. 75). Webometrics özellikle İngilizce içereği baz alan bir sistem olması açısından sahip olduğu sınırlılık nedeniyle eleştirilmektedir.

3.2. THE Impact Rankings

Araştırma odaklı pek çok sıralamanın ötesinde THE'nın Etki Sıralamaları üniversiteleri topluma sağladıkları katkı yönünden değerlendiren bir sıralama sistemidir. Birleşmiş Milletlerin 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefini temel alan etki sıralamaları bu alanlarda üniversitelerin yapmış olduğu faaliyetleri değerlendirir (2021). Başvuru usulü ile gerçekleşen sıralamada üniversiteler faaliyetlerini gösteren kanıt dosyalarını kuruluşa iletirler. Etki sıralamaları kamuoyu ve yükseköğretim çevrelerince henüz yeterince tartışılmamış ve kapsamlı eleştiriler almamıştır. Sıralamalara başvuran üniversite sayısı yıldan yıla artış göstermektedir.

3.3. UI GreenMetric

UI GreenMetric üniversitelerin sürdürülebilirlik performansını ölçmeyi hedeflemektedir. Üniversitelere, üniversitenin ekolojik ayak izini, sürdürülebilirlik eğitimi ve araştırması gibi konulardaki çalışmalarını yansıtan bir puan verilir. Sıralama, 2010 yılında Endonezya Üniversitesi tarafından yükseköğretim kurumlarında sürdürülebilirliği teşvik etmek ve aralarında karşılaştırma yapmaya olanak sağlamak başlatılmıştır. Metodoloji, katılımcı üniversitelerden gelen geri bildirimlere dayalı olarak geliştirilmiştir (Suwartha & Sari, 2013). Bu sıralamada okullar, enerji, iklim değişikliği, atık, su, toplu taşıma gibi kriterler ölçüsünde değerlendirilirler.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplamlar belkide en önemli özkaynakları olan insan kaynaklarını, gençlerini üniversitelere emanet etmektedir. Üniversiteler bilimsel bilgi üretmek dünyayı daha iyi bir yapmak için çalışmaları beklenmektedir. Yükseköğretime yüklenen misyonların bu denli önemli olduğu bir ortamda kamuoyu bu kurumların durumunu elbette bilmek isteyecek ve gelişimlerini takip edecektir. Bu ihtiyaç üniversite sıralama sistemlerinin kullanılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Sıralamalar yükseköğretimde artan rekabetin somut bir göstergesi olmaktadır (Dill & Soo, 2005). Yükseköğretim kurumları da küreselleşmenin gerçekleştiği, öğrenci hareketliliğinin ivme kazandığı, yükseköğretime talebin arttığı bir dünyada kalite çalışmalarına ve bu çalışmalardan elde edilen meyvelerin hedef kitlelere pazarlanmasına önem vermeye başlamıştır. Hazelkorn'un çok sayıda ülkeden 200 kadar yükseköğretim yöneticisinin sıralamaları nasıl kullandığı ortaya koyan araştırması katılımcıların yarısının sıralamada elde ettikleri sonuçları reklam ve halkla ilişkiler amacıyla kullanmak adına sistemde yer aldığını ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada katılımcıların %68'inin sıralamaları yönetsel bir araç olarak da gördüğü ifade edilmektedir (Hazelkorn, 2007, s. 1). Sıralamaların yükseköğretimde karar alma mekanizmalarını etkilediği kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır.

Fakat bu sistemlerin neyi ölçüp neyi ölçmediğinin doğru anlaşılması gereklidir. Akademik çevrelerce bu sistemleri anlatan, tartışan ve eksikliklerini ortaya koyan çalışmaların yapılması bu yüzden ayrı bir öneme sahiptir. Literatür taraması göstermektedir ki batıda sıralama sistemlerinin metodolojileri ve tipolojileri aktif biçimde tartışılmakta en iyi uygulamalar için standartların ve prensiplerin geliştirilmesi adına pek çok çalışma yürütülmektedir. Türkiye'de üniversite sıralama sistemleri hakkındaki literatür emekleme aşamasında görünmektedir. Sıralamaları nicel olarak inceleyen, göstergelerin geçerlilik ve güvenilirlik sorunlarını matematiksel yöntemle tartışan çalışmalar bulunduğu gibi; sıralamaların yükseköğretim sektörüne ve topluma etkilerini tartışan sosyal ve kültürel çalışmalara da rastlanmaktadır (Welsh, 2019).

Üniversite sıralama sistemleri kalite güvencesi için iyi bir yardımcı araç olarak görülebilir. Fakat göstergeleri incelendiğinde bu sistemlerin ne denli sınırlı kaldıkları da ortadadır. Harvey'in sıralamaları kalite için tehdit olarak gören yaklaşımı da dikkate değerdir. "En iyi" listeleri olarak kamuoyuna sunulan çalışmalar yükseköğretimin tüm paydaşları arasında popülerliğini giderek artırıyor. Hatta öyle ki akreditasyon kurumu ve kalite ajanslarının üniversitelere yaptığı çok sıkı denetimler; paydaşlar tarafından atdedilen önem açısından bu kurumların elde ettiği ranking sonuçlarının bir hayli gerisinde kalıyor. Hatta kalite güvencesi sistemleri öğrencileri giderek merkeze alarak öğrenme deneyimi üzerine odağını artırırken; rankinglerin büyük çoğunluğu metrik olarak ölçümü daha imkan dahilinde olan araştırmaya odaklanmışlardır. (Harvey, 2008, s. 205). Üniversitelerin bu listelerde yükselmek için yatırımlarını yalnızca sıralama sistemleri tarafından ölçülen konuları geliştirmek için harcama ihtimali stratejik açıdan ayrıca kaygı verici bir ihtimali teşkil etmektedir. Sıralamaların en istenmeyen sonucu araçtan ziyade amaca dönüşmeleri olacaktır. Sıralamaların kazandığı önem ve popüleritenin getirdiği bir kaygı nicel verilere dayanmayan kalite çalışmalarına yeterli önemin verilmemesi gibi sonuçlar doğurabileceğidir. Yükseköğretim kurumları için; karar alma mekanizmalarında paydaş katılımı, PUKÖ döngülerinin sağlıklı bir şekilde işletilmesi, bölgesel ve ulusal ihtiyaçlara cevap veren stratejilerin geliştirilmesi gibi puanlamayla ölçülmesi çok güç fakat bir o kadar da önemli

kalite çalışmaları kurumların gelişimine doğrudan katkı sağlayabilme potansiyeline sahiptir. Üniversitelerin yarışmaya değil kendi varlık nedenlerine odaklanmaları ayrıca önemlidir.

Bu çalışmada önde gelen sıralama sistemlerinin metodolojik göstergeleri ve ağırlıkları mercek altına alınmıştır. Yapılan inceleme ışığında rahatlıkla ifade edilebilir ki önde gelen sıralama sistemlerinin ana veri kaynağı bibliyometrik veriler olup araştırma performansını izleme çabası ön plandadır. Keza araştırma verimliliği ya da başarısını somut göstergelerle ölçmek mümkün gibi görünürken eğitim-öğretim gibi alanlarda başarının neyle, nasıl ölçüleceğine ilişkin henüz tam bir fikir birliğine varılabilmiş değildir. QS gibi sıralama sistemleri itibar anketlerine güçlü bir ağırlıklandırma uygulamaktadırlar. Fakat bu anketlerin itibarı ve tanınırlığı ölçmede ne kadar doğru bir yol olduğu ve sağlanan verilerin geçerlilik ve güvenilirliği tamamen muğlaktır. Alanla ilgili bir diğer sorun uygulanan metodoloji ve ağırlıklandırmaların yıldan yıla değişim geçirmesidir. Sistem ve gereklilikleri değiştiği zaman kurumların performans gelişimini yıldan yıla sağlıklı izlemesine imkan yoktur. Sıralamalar ilgili bir diğer sorun göz önüne alınan yayın endekslerinin fen bilimlerine odaklı olmasıdır. Sosyal bilimler, güzel sanatlar gibi alanlarda ağırlıkla çalışan üniversitelerin bilimsel çıktıları bu sistemlerde görünür olmaktan uzaktır. Tüm bu sorunlar yükseköğretimin çok etkenli yapısını temel niceliksel göstergelerle anlamaya ve değerlendirmeye çalışmanın bir sonucudur. Fakat medya ve popüler kültür yükseköğretim kurumlarını sıralamaya, yarıştırmaya farklı liglere dahil etmeye şüphesiz devam edecektir. Gözardı edilmemesi nokta, tüm faydalanıcılar için sıralamalar bilgi sağlayan yardımcı bir araç olarak kalmalı amaca dönüşmemelidir.

KAYNAKÇA

Belenkuyu, C. (2020). *Akademik Kapitalizm: Sıralama Sistemlerinin Hegemonyasındaki Üniversiteler*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dill, D., & Soo, M. (2005). Academic quality, league tables, and public policy: A crossnational analysis of university ranking systems. . *Higher Education*, 49, , 495-533.

Dip, J. A. (2021). What does U-multirank tell us about knowledge transfer and research? *Scientometrics volume 126*, 3011–3039 .

Education, T. H. (2021, 10 15). *World University Rankings*. Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings>

EUA (2013). *Global University Rankings And Their Impact Report*. Brussels: European University Association.

Harvey, L. (2008). Rankings of Higher Education Institutions: A Critical Review . *Quality in Higher Education*.

Hazelkorn, E. (2007). How do rankings impact on higher education? *IMHE Info*.

Impact Rankings 2022. (2021, 12 13). Retrieved from Times Higher Education: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/impact-rankings-2022-new-methodology-announced>

IREG. (2006). *Berlin Principles on rankings of higher education institutions*. Berlin: UNESCO CEPES. Retrieved from <http://ireg-observatory.org/en/index.php/berlinprinciples-english>

Marginson, S. (2007). Global university rankings: Implications in general and for Australia. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 131-142.

Methodology. (2021, 12 1). Retrieved from URAP: <https://newtr.urapcenter.org/Methodology>

Moed, H. F. (2016). A critical comparative analysis of five world university rankings. *Scientometrics*.

Morse, R., & Castonguay, A. (2021, 11 9). *How U.S. News Calculated the Best Global Universities Rankings*. Retrieved from US News: <https://www.usnews.com/education/best-global-universities/articles/methodology>

Opthof, T., & Leydesdorff, L. (2010). Caveats for the journal and field normalizations in the CWTS (“Leiden”) evaluations of research performance. *Journal of informetrics* , 423-430.

Özkan, M. (2015). Üniversite Sıralama Sistemleri. In *Yükseköğretimde Eğitim-Öğretim ve İnsan Kaynağı* (pp. 354-380). Pegem Akademi.

QS. (2021, 11 1). *QS Stars Rating System*. Retrieved from Top Universities: https://www.topuniversities.com/qs-stars/home?utm_source=topnav

Reports, U. N. (2021, 11 12). *Best Global Universities*. Retrieved from US News: <https://www.usnews.com/education/best-global-universities/articles/rankings-faq>

- Saka, Y., & Yaman, S. (2011). Üniversite Sıralama Sistemleri; Kriterler ve Yapılan Eleştiriler . *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 72-79.
- Stolz, I., Hendel, D. D., & Horn, A. S. (2010). Ranking of rankings: Benchmarking twenty-five higher education ranking systems in Europe. *Higher education*, 507-528.
- Strauss, V. (2017, 12 22). U.S. News's College Rankings face competition and criticism. *The Washington Post*.
- Suwartha, N., & Sari, R. F. (2013). Evaluating UI GreenMetric as a tool to support green universities development: assessment of the year 2011 ranking. *Journal of Cleaner Production*, Volume 61, 46-53.
- Vught, F. v., & Ziegele, F. (2012). Multidimensional ranking: The design and development of U-Multirank. *Springer Science & Business Media*.
- Welsh, J. (2019). Ranking academics: Toward a critical politics of academic rankings. . *Critical Policy Studies*, 13(2), 153–173.